NIK o realizacji prawa do nauki dzieci z Ukrainy w polskich szkołach

3.6.2026 - | Najwyższa Izba Kontroli

W Polsce zapewniono dzieciom uchodźczym z Ukrainy, przybyłym po wybuchu pełnoskalowej wojny z Rosją, warunki prawne, organizacyjne i finansowe do realizacji ich prawa do nauki. Minister właściwy do spraw oświaty rzetelnie nadzorował kuratorów, a oni prawidłowo sprawowali nadzór pedagogiczny nad zapewnieniem edukacji uczniom-uchodźcom z Ukrainy. W żadnej z kontrolowanych szkół nie stwierdzono przypadku odmowy przyjęcia ucznia z Ukrainy do placówki szkolnej.

Zapewnienie dzieciom uchodźczym prawa do nauki wynika m.in. z art. 28 Konwencji o Prawach Dziecka. Implementacja tego prawa, a także skala napływu dzieci z Ukrainy do polskiego systemu oświaty były jednymi z głównych powodów podjęcia przez NIK działań kontrolnych dotyczących realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki dzieci ukraińskich w Polsce.

Kontrola została przeprowadzona równolegle z międzynarodowym audytem pod nazwą „Realizacja prawa do nauki dla dzieci ukraińskich w szkołach w krajach europejskich", którego koordynatorem jest Najwyższa Izba Kontroli. Celem audytu było sprawdzenie, czy prawo do nauki dzieci ukraińskich uchodźców jest prawidłowo realizowane w krajach przyjmujących, tj. w szczególności w szkołach na terenie Litwy, Polski, Słowacji, Czech oraz Hesji (kraju związkowego Republiki Federalnej Niemiec), a także poprzez możliwość kształcenia na odległość na Ukrainie.

Kontrolą objęte zostały działania Ministerstwa Edukacji Narodowej, wybranych kuratoriów oświaty, jednostek samorządu terytorialnego oraz szkół w latach 2022-2025.

Coraz więcej uczniów z Ukrainy w polskim systemie oświaty

Przed wybuchem pełnoskalowej wojny, według danych Systemu Informacji Oświatowej na 30 września 2021 r., w polskich szkołach uczyło się blisko 73 tysiące uczniów z Ukrainy. Po agresji Rosji liczba ta gwałtownie wzrosła. Według Ministerstwa Edukacji Narodowej na koniec września 2022 roku w polskim systemie oświaty było już ponad 152 tys. dzieci i młodzieży z Ukrainy, a rok później – ponad 146,8 tys.

Po wprowadzeniu od 1 września 2024 r. obowiązkowej edukacji wobec uczniów z Ukrainy, obowiązek szkolny lub nauki spełniało 160,2 tys. uczniów, co oznacza wzrost ich liczby o ponad 9% w stosunku do roku 2023. Uczniowie z Ukrainy stanowili w kolejnych latach odpowiednio 3,9%, 3,6% i 3,8% wszystkich uczniów w Polsce.

Uczniowie-uchodźcy z Ukrainy w ponad połowie polskich szkół

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie oceniła działania ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w zakresie zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych do realizacji prawa do nauki przez dzieci z Ukrainy po wybuchu wojny. Minister systematycznie współpracował ze stroną ukraińską na rzecz zapewnienia dzieciom przybyłym z Ukrainy prawa do edukacji. Po wprowadzeniu od 1 września 2024 r. obowiązku szkolnego powołał Zespół do spraw

Integracji Edukacyjnej Dzieci będących Obywatelami Ukrainy, który m.in. zainicjował opracowanie rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Ukrainy „Przyjazna szkoła” w latach 2025-2027.

Kontrolerzy NIK ustalili jednak, że początkowo państwo nie dysponowało pełnymi i spójnymi danymi dotyczącymi liczby dzieci ukraińskich realizujących obowiązek szkolny i obowiązek nauki zdalnie w ukraińskim systemie oświaty. **Istotna zmiana nastąpiła po 1 września 2024 r., kiedy dzieci ukraińskie zostały zobowiązane do realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki w polskim systemie oświaty.** Jednocześnie powiązano prawo do świadczenia wychowawczego 800+ z realizacją obowiązku szkolnego i nauki.

Według danych przedstawionych w informacji o wynikach kontroli po wprowadzeniu tych rozwiązań liczba uczniów z Ukrainy w polskich szkołach zwiększyła się o ok. 13 tys. **Ograniczenie wypłaty świadczenia 800+ osobom niespełniającym warunków ustawowych doprowadziło do zmniejszenia wydatków państwa o ponad 101 mln zł.**

Finansowanie edukacji uczniów z Ukrainy

Na realizację dodatkowych zadań oświatowych związanych z edukacją dzieci z Ukrainy jednostki samorządu terytorialnego otrzymywały środki z Funduszu Pomocy. **Łączne wydatki na edukację dzieci ukraińskich od 2022 r. do 31 marca 2025 r. wyniosły ponad 7,8 mld zł.** W ramach tej kwoty, naliczonej i przekazanej do jednostek samorządu terytorialnego w latach 2022-2025 (do 31 marca), uwzględniono wydatki na dodatkowe zadania oświatowe związane z edukacją uczniów przybyłych z Ukrainy. **Najwięcej środków wydano w 2023 r. i 2024 r. – po ponad 2,6 mld zł w każdym roku.**

W latach 2022-2024 do dzieci i młodzieży uchodźczych z Ukrainy skierowana była pomoc materialna w formie stypendium szkolnego i zasiłku szkolnego. Zapewniono także środki na zakup podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych dla uczniów szkół podstawowych. Wszystkie samorządy objęte kontrolą zorganizowały dowożenie uczniów-uchodźców z Ukrainy do szkoły.

Wsparcie językowe, psychologiczne i organizacyjne w szkołach

W odpowiedzi na potrzeby wynikające z napływu ludności z Ukrainy wprowadzono szereg rozwiązań umożliwiających szybkie objęcie dzieci i młodzieży nauką. Umożliwiono m.in. tworzenie w szkołach dla uczniów z Ukrainy oddziałów przygotowawczych, organizację dodatkowych bezpłatnych zajęć z języka polskiego czy zwiększenie limitów liczebności oddziałów szkolnych. W celu integracji tych uczniów ze środowiskiem szkolnym zapewniono im pomoc ze strony osób władających językiem ukraińskim oraz asystentów międzykulturowych. Szkoły organizowały ponadto dodatkowe wsparcie psychologiczno-pedagogiczne, zajęcia integracyjne oraz działania wspierające adaptację uczniów z doświadczeniem migracyjnym. W żadnej z kontrolowanych szkół nie stwierdzono przypadku odmowy przyjęcia ucznia-uchodźcy z Ukrainy do szkoły.

Problemy organizacyjne

Kontrola NIK wykazała jednocześnie, że placówki realizujące prawo do nauki dzieci z Ukrainy w polskich szkołach mierzyły się z problemami organizacyjnymi. W części skontrolowanych szkół nie

przestrzegano trybu kwalifikowana uczniów z Ukrainy do oddziałów szkolnych, nieprawidłowo realizowano dodatkowe zajęcia z języka polskiego poprzez niezachowanie wymaganego tygodniowego wymiaru tych zajęć, czy nieprawidłowo organizowano naukę w oddziałach przygotowawczych.

Wnioski

W ocenie Izby **konieczne jest dalsze doskonalenie mechanizmów monitorowania przez Ministra Edukacji Narodowej realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki** przez uczniów-uchodźców z Ukrainy, a także ich potrzeb edukacyjnych w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz nauczania języka polskiego.

Ponadto Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że **dynamiczny wzrost liczby uczniów z Ukrainy w polskich szkołach wymaga zarówno od samorządów, jak i od dyrektorów szkół wspomagania nauczycieli w ich doskonaleniu zawodowym w pracy z uczniami cudzoziemcami**. W związku z powyższym NIK wnioskuje do dyrektorów szkół i organów prowadzących o:

- wspomaganie nauczycieli poprzez organizację narad i szkoleń wewnątrzszkolnych poświęconych problematyce uczniów cudzoziemców,
- kierowanie nauczycieli na szkolenia w zakresie nauczania języka polskiego jako języka obcego.

https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-realizacji-prawa-do-nauki-dzieci-z-ukrainy-w-polskich-szkolach.html